

Elzenberg Henryk Józef Maria

Data urodzenia: 1887

Filozof, estetyk, eseista, teoretyk sztuki, profesor USB i UMK, członek zwyczajny TNT w l. 1946-1967

Urodził się w Warszawie w rodzinie inteligenckiej Henryka, adwokata i publicysty oraz Marii z domu Olędzkiej, założycielki pierwszej czytelnicy w stolicy. W l. 1896-1905 kształcił się w gimnazjach w Zurychu, Trarikon i Genewie, gdzie zdał maturę. W 1909 r. ukończył studia na Wydziale Humanistycznym w Paryżu, uzyskując licencjat z języków i literatur klasycznych oraz doktorat na podstawie pracy *Le sentiment religieux chez Leconte de Lisle*. W l. 1909-1910, przebywał w Krakowie, a potem jako docent prywatny wykładał literaturę francuską na Uniwersytecie w Neuchâtel (Szwajcaria). Po wybuchu I wojny światowej ochotniczo wstąpił do Legionów Polskich. W 1917 r. brał udział w walkach na froncie. Od września 1917 do kwietnia 1918 r. uczył w społecznym gimnazjum w Zakopanem. W 1918 r., jako stypendysta Polskiej Akademii Umiejętności odbył studia uzupełniające w Wiedniu. Równolegle w l. 1917-1918 współredagował miesięcznik „Kultura Polska”. Po wojnie w roku 1918/1919 uczył w prywatnych gimnazjach w Krakowie, a w 1920 r. wziął udział w wojnie polsko-bolszewickiej. W 1921 r. habilitował się na UJ w zakresie etyki, estetyki i historii filozofii na podstawie pracy *Marek Aureliusz. Z historii i psychologii etyki*. W l. 1922-1936 był nauczycielem języka francuskiego, łaciny i propedeutyki filozofii w Gimnazjum Państwowym im. Marii Konopnickiej w Warszawie. Równolegle wykładał filozofię na Uniwersytecie Warszawskim (1929-1936), w Państwowym Instytucie Nauczycielskim (1931-1935), Państwowym Instytucie Sztuki Teatralnej (1934-1936); prowadził też cykl wykładów z estetyki na UJ (1924). W l. 1936-1939 jako docent wykładał estetykę, teorię wartości,

teorię poznania i historię filozofii na Wydziale Humanistycznym USB w Wilnie. Współtworzył wileński Klub Demokratyczny. Okres okupacji niemieckiej spędził w Wilnie, prowadząc tajne nauczanie i uczestnicząc w konspiracyjnych posiedzeniach Wileńskiego Towarzystwa Filozoficznego. Utrzymywał się z prac dorywczych. W 1945 r. wyjechał z Wilna do Lublina, gdzie wykładał literaturę francuską na KUL, miał lektorat na UMCS i zajęcia w Szkole Dramatycznej. Następnie osiedlił się w Toruniu i podjął pracę na nowo powstałym Uniwersytecie Mikołaja Kopernika. W październiku 1945 r. otrzymał tymczasową, a w kwietniu 1946 r. stałą nominację na profesora zwyczajnego w II Katedrze Filozofii UMK. Do 1950 r. prowadził wykłady i seminaria z aksjologii i historii filozofii – po czym w związku z likwidacją Katedry i represjami politycznymi został odsunięty od dydaktyki. Prowadził wówczas prywatne seminaria (*privatissimus*) i współpracował z Biblioteką Klasyków Filozofii. Na UMK powrócił w 1956 r., a rok później objął kierownictwo reaktywowanej Katedry Filozofii. W 1960 r. przeszedł na emeryturę, pozostając aktywny naukowo aż do choroby. Był członkiem Towarzystwa Naukowego KUL, Pomorskiego Towarzystwa Muzycznego, Zarządu Oddziału Toruńskiego Polskiego Towarzystwa Filozoficznego, Polskiego PEN Clubu i i TNT. Utrzymywał korespondencję z wieloma wybitnymi postaciami życia intelektualnego, m.in. ze Zbigniewem Herbertem, którego był duchowym mentorem. Zmarł w Warszawie. Pochowany na Starych Powązkach w Warszawie.

Literatura:

1. Woroniecki M., Henryk Elzenberg (1887-1967), filozof, profesor UMK [w:] *Toruńscy twórcy nauki i kultury (1945-1985)*, pod. red. M. Biskupa, A. Gizińskiego, Warszawa 1989, s. 41-47.
2. Rzepa T., Elzenberg Henryk Józef Marian [w:] *Słownik psychologów polskich*, red. E. Kosnarewicz, T. Rzepa, R. Stachowski, Poznań 1992, s. 72.
3. Jadczyk R., Elzenberg Henryk Józef Maria (1887-1967), filozof i etyk, profesor UMK, w: *Toruński słownik biograficzny*, red. K. Mikulski, t. 2, Toruń 2000, s. 75-77.

Anna Supruniuk